

5

ÇOKKÜLTÜRLÜ TOPLUMLARDA KİMLİK POLİTİKALARI

Kimlik

Latince kökenli *idem* (aynı, özdeş) sözcüğünden türetilen, “identity/ identité/ identität” (kimlik) kavramı, çeşitli alanlarda ve dönemlerde farklı olguları tanımlayarak, günümüze kadar gelmiştir (Gürses, 1999):

- Bir nesnenin kendisiyle bir, kendiyle özdeş olması ki bu anlam boyutuna *ayniyet* adı verilebilir.
- Bir bireyin bir kolektifle özdeşleşme ilişkisi üzerinden tanımlanması/ kendini tanımlaması ki kavramın bu boyutuna *aidiyet* adı uygun düşmektedir.
- Bir bireyin kim olduğu hakkındaki hukuki, bürokratik vs. bilgilerin toplamını ifade etmektedir.
- Bir bireyin psikolojik anlamda *kişilik kazanma, kendi olma* süreci. Bu boyut, ilk iki anlamın özelliklerini (ayniyet ve aidiyet) tümüyle reddetmese de, kolektiften çok kişiyi vurgulamasıyla ek bir anlam boyutu kazanmaktadır.

- Bauman (2017) kimliği, içinde bulunduğumuz akışkan modern dünyada, hızlı bir biçimde farklı ilişkilerle inşa ettiğimizi ve çabuk değiştirdiğimizi belirtmektedir. Küreselleşmenin artması, iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte ‘akışkan *dünya*’nın kimlik tanımlamaları da hızla şekillenmekte, yıkılmakta ve yeniden üretilmektedir.
- Kimliđin uzun bir tarihsel kökeni olmasına karşın 20. yüzyıldan itibaren tartışılmaya ve tanımlanmaya başlanmıştır.

- Ulusal kimlik; bir devletin, kendi toplumuna etnisiteye dayalı bir kimlik kazandırması ile oluşan, kozmopolitlikten uzak, ulus kavramına esas oluşturduğu bir kimlikse formdur. *Alman Ulusal kimliği, İngiliz ulusal kimliği, Fransız ulusal kimliği gibi.*

- Ulusal kimlik, bireyin kişisel kimlik tanımlamasından farklı bir kavramdır. Birey her ne kadar kendini etnisiteye dayalı bir kavramla tanımlasa da bireysel kimlik çok daha alt düzeyleri olan girift bir yapıya sahiptir.

- *Türk, Sünni Müslüman, Sağ görüşe sahip, Kayserili, Beyaz ırka mensup bir birey tanımlaması gibi.*

- Hepimiz bir toplumsal grup içinde dünyaya gelir, belli bir yaşa kadar o grubun kültürel pratiklerini uygular ve benimsemeye çalışırız. Dolayısıyla; toplumsal kültür ve içinde yaşanan o kültürün pratikleri ulusal kimlik anlayışıyla şekillendiğinden dolayı, bireysel kimliğimizle toplumsal (ulusal kimlik) kimlik anlayışımız iç içe geçmiştir denilebilir.
- Amin Maalouf' un (Mart 2018;18) belirttiği gibi; *kimliği çoğu zaman tek bir aidiyet üzerinden belirleme eğilimindeyiz ancak, kimlik tanımlamaları kimileri için ulus, din ekseninde oluştuğu gibi kimileri tarafından da dil birliği, siyasi görüş birliği, aynı takımı tutma birliği üzerinden tanımlanmaktadır.*

Örneğin;

Ortaçağ Avrupa'sında mezhepler arası savaşlar, Hutular ile Tutsilerin Katolik ve aynı dili konuşmalarına rağmen yaşadıkları savaşlar, İslam tarihinde ya da bugün yaşanan mezhep savaşları bu tür örnekler arasında gösterilebilir.

Fransız ihtilali ile birlikte ise, dünyada ulusçuluk akımları baş göstermiş ve ulusların kendi kaderini tayin etme düşüncesi dünya genelinde yaygınlık göstermiştir.

Fransız devrimiyle (1789) başlayan ve özellikle 19. ve 20. yüzyıllarda zirveye ulaşan ulus devletlerin doğuşu ve bu siyasal yapılanmalara ilişkin ulusal kimlik ve bilinçlenmelerle birlikte, imparatorluklar çözülmüş, hatta son bulmuş, bunların yerine ise daha çok etnik temelli ulus devletler ortaya çıkmıştır. Bu tür siyasal akımların yaygınlaşmasıyla birlikte birçok imparatorluk son bulmuştur (Özgen, 2018:119).

Örneğin en güçlü döneminde dünya tarihinin en büyük gücü olmuş Britanya imparatorluğu 33,7 milyon km²'lik iktidar alanına sahipti. Benzer şekilde Rusya (22,8 milyon km²), İspanyol (19,4 milyon km²), Fransız (8,3 km²) ve Osmanlı (5,2 milyon km²) imparatorlukları da 20. yüzyıla kadar, yerkürenin önemli güçleriydiler. 19. yüzyılda, milliyetçilik akımlarının baş göstermesiyle bu imparatorluklar çözülmüş ve birçok ulus devlet ortaya çıkmıştır (Özgen, 2018:120).

- Küreselleşmenin bir tek tip yarattığı görüşünün yanı sıra; kimlikleri de yeniden tanımladığı ve farklı kültürel kimlikleri özendirdiği sıkça tartışılan bir konu durumundadır.
- Aynı kimliğe sahip toplumsal gruplar içerisinde bile çatışmalar olduğu düşünüldüğünde kültürlerin ortaya çıkışı, gelişmesi ve kaybolması ya da yeniden üretilmesi daha iyi anlaşılacaktır.

Çokkültürlü Toplumda Kimlik Anlayışı

- Çokkültürlü toplumlarda kimlik, kavramı birtakım sorunlar oluştursa da, başka kimlikleri de içine alan bir anayasal, sosyal ve toplumsal alan oluşturması bakımından oldukça değerlidir.
- Kymlicka' nın benzer şekilde değindiği gibi (Erincik, 2011); “Gerçekten modern dünyada yüzlerce yaşayan dil, etnisite ve farklı kültürlerin mevcut olması ve bir iki devlet haricinde homojen bir yapının neredeyse görülmemesi, modern toplumları kimliklerinin tanınmasını ve kültürel farklılıklara saygı gösterilmesini talep eden azınlıklarla yüzleştirmeyi zorunlu kılmaktadır.”

- Kymlicka, çokkültürlü bir yapının oluşmasının 2 ayrı biçimde (**çokuluslu ve çok etnisiteli**) olacağından söz etmektedir. Kültürel çeşitliliğin ilk biçimi, **birden çok ulusun belli bir devlet sınırı içerisinde yaşamını idame ettirdiği** bir yapıdır ki bu tanımlama; **çokuluslu devletten oluşmuş bir çokkültürlü devlet yapısını** temsil eder.

Parekh'e (2002) göre; çokkültürlü bir toplum içerisinde; **toplumun genel kalıplarından farklı kültürel faaliyetlere** rastlamak sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. İşte çokkültürlü bir devlet yapısı da; bu farklı kimlikler ve kültür gruplarına bir yaşam alanı açmanın siyasi, kültürel ve ekonomik boyutların tartışıldığı bir devlet sistemini temsil etmektedir.

Toplumsal grupların kendi kimliklerini tanımlayan inanç, etnik, dil ve din temsilleri başta olmak üzere, tanınma ve kabul görme talepleri 21. yüzyıl dünyasında kaçınılmaz bir zorunluluk olarak görünmektedir. *Farklılıkları yitirmeden hep birlikte yaşayabilmektir çokkültürlülük...*